

Memento

A budapesti könyvhéten dedikáltam, és úgy alakult, hogy nap mint nap megfordultam a belvárosban. Észrevettem, hogy itt a koldusok sokkal agresszívebbek, mint Újvidéken, ahol inkább könyörögnek, olykor rimázkodnak, Budapesten viszont követelődznak. Ha nem járnak sikerrel, átkozódnak, szitkozódnak. A Ferenciek terén például egy fiatalasszony bögrét rázogatva szemtelenül elállta a járókelők előtt az utat, és mint a mantrát, az ember képébe mondta: rákosodjanak meg mindannyian, akik adományaikkal nem segítenek. A járókelők némelyike meghökkent, rémült pillantásokkal végigmérte, majd az előkotort pénzérméket kelletlenül a bögrébe dobta. Lehorgasztott fővel somfordáltak el, mintha a lelkiismeretükkel vívódnának.

Hasonló gesztusokat tapasztaltam a bevándorlóellenes plakátok megjelenésekor is. Az emberek rápillantanak, majd elfordítják a tekintetüket, mintha nem tartozna rájuk, illetve nem is látták volna. Meglátásom szerint a lakosság többsége mégiscsak helyesli a kormány szándékát. Mindez valami nagy magyar érzelmi zűrzavarról szól. Az ünnepi könyvhét idején többször is találkoztam a Bácskából áttelepült ismerősökkel, akikben még mindig eleven a húsz évvel ezelőtti emlék, milyen nehéz volt beépülni az itteni magyar közösségbe. Nem állítják persze, hogy gyűlölték őket, inkább idegenkedést, tartózkodást tapasztaltak a jövevényekkel szemben. A magyar ember sokkal zárkózottabb, mint a vajdasági szerb. Miért? Arra a következtetésre jutottam, hogy Trianon után Magyarország egynyelvű, nemzetileg homogén ország lett, amelyben a másság kultúrája idegen lett. Ezúttal nem a bevándorlás elleni propagandára gondolok, hanem az utóbbi egy-két évtized tapasztalatára. A nyolcvanas években, de előtte is, a magyar demokratikus ellenzék nemzedéke, az urbánusok is, a népiesek is nemcsak Európa felé voltak nyitottak, hanem a környező országok, sőt a környező országok kisebbsége felé is. Nagy volt a kíváncsi-

ság a vasfüggönyből kitörő ország lakosaiban. Amint megszűnt a vasfüggöny, feledésbe merült még az emléke is, egyszeriben zárkózott lett a magyar társadalom. Elapadt az egykori szellemi mohóság. Író társaimtól alig hallok a külföldi irodalomról, csak a belső magyar ügyek kerülnek terítékre.

Fülledt délután érkezem Újvidékre, este vihar tombol. A panellakásban kibírhatatlan a hőség, olvasni vagy írni szinte lehetetlen. A terasz virágainak java túlélte a kánikulát. Amíg öntözöm a növényeket, **Eörsi István** barátom jut eszembe. Életének utolsó napjaiban meg-megállt lakásának óriási ablaka előtt, és a budai hegyeket figyelte. Előtte sohasem volt ideje mustrálni a szemközti tájat. Kitekintettem a Belgrád rakparti ház hatalmas ablakán, figyelmemet nem a hegyek kötötték le, hanem a Duna. Úgy találtam, hogy a Duna Budapesten másmilyen, mint Újvidéken. Újvidékénél a folyó úgy viselkedik, mintha megneszelné a tengert. Panel-lakásom teraszától jóval távolabb folyik a Duna, nem láthatom a hegyeket sem, csak az erkély virágait. Pedig szívesen tenném! Panelproli, jut eszembe a Fidesz egyik szlogenje.

Este kilenctől kinn a teraszon frissebb a levegő, mint benn. Éjfél körül már a szoba hőmérséklete is elviselhető. Felkattintom a televíziót. Újvidéken lövöldözés a Misic vajda utcában. Tömegverekedés. Továbbra is menekültáradat vonul át az országon: afgán, nigériai, iraki, pakisztáni stb. állampolgárok kószálnak a Balkánon, majd Magyarországon át tovább a nyugat-európai országokba. Állítólag milliók indultak Európa felé! Ekkora menekültáradatot nem képes befogadni a válsággal küszködő kontinen, viszont ennyi elszánt embert nehéz visszatéríteni. Nem tudom, hogy a helyzet rendezésére akad-e jó megoldás. Orbán Viktor magyar kormányfő határázár felállítását helyezte kilátásba a déli határszakaszon, Szerbia felől. Még nem pontosított, hogy ez miben nyilvánulna meg. Szögesdrót kerítés? Fal? Nebojsa Stefanovic, Szerbia belügyminisztere szerint ez ellenkezne a nemzetközi egyezményekkel. Az illetékesek – olvasom – a közeljövőben közös kormányülésen keresnek megoldást az előállt helyzet rendezésére. Ukrajnában kiújultak a harcok. Az Iszlám Államot képtelenek megfékezni. Az EU-ban tart a civakodás.

Rendezem a kertet Temerinben. Sövénynyírás. A fűnyíró hosszabbítókábele rövidnek bizonyul, emiatt elrohanok az egyik közeli üzletbe. Az elárúsító készségesen kiszolgál, de a számlát nem tudja kiírni, mert szembetegségben szenved, cataractája van. Elpanaszolja, hogy várólistán van, ami szerint a műtétre csak 2018-ban kerül(het) sor, akkor kap(hat) műlencsét. Ha lenne 1200 eurója, a privát klinikán azonnal megműtenék, sajnos nincs ennyi gázsija, de még ismerőse se, akitől kölcsönkérhetne. Még három év! Mi lesz vele addig? Maradhat-e a munkahelyén? Sok megválaszolatlan kérdés. Úton-útfélen találkozom ilyen vagy hasonló esetekkel. Bezzeg Tito idejében nem így volt, mondja csüggedten. Egyre több az elkeseredett ember. Sok értelmiségi ajakbiggyesztéssel intéznél el a dolgot. Nosztalgia, sóvárgás, mondaná. Nem nevezném annak, inkább helyzetképnek. Rövidesen megérkezik a kollégája, kiírja a számlát, fizetek, és folytatom a sövénynyírást, közben a leszakadó vajdasági magyar kisebbségre gondolok. Gazdagodnak a nábobok, a leszakadók vagy veszik a vándorbotot, vagy pedig a mélyszegénységben asszimilálódnak. Tudnunk

kell, hogy a kisebbségi ember nemcsak nemzeti érzéssel él, hanem kenyérrel is. Érkezik az anyaországi támogatás, de ezt a kisebbségi oligarchák vágják zsebre. Ki gondol a nincstelen magyarokra? Ne csodálkozzunk, hogy egy napon elfogy az erejük, és ők sem gondolnak a magyarságra.

Fűnyírás közben gyors hírerkezik a mobiltelefonomra, miszerint a magyar kormány utasította a belügyminisztert, hogy jövő szerdáig készítse elő a magyar–szerb határ lezárását, amely egy négy méter magas kerítés sürgős megépítésével történik. Temerinből Újvidékre tartva, az autóbusz utasai hangosan kommentálják a hírt. Rendben, jelenti ki egyikük, ha a magyar kormány véghezviszi az elkerítési tervet, akkor ezzel az akcióval párhuzamosan Észak-Bácskában, a magyarlakta településeken ideiglenes menekülttáborok létesítését kell elkezdni. Ha bennünket zsarolnak, akkor zsaroljunk mi is! Hallgatom a kommentárokat, szívom a fogam, de nem szólok közbe. Ugyan mit mondhatok? Este Aleksandar Vucic szerb miniszterelnök a szerbiai közszolgálati televízió esti híradójában nyilatkozik. Sokkolta a hír, miszerint Magyarország négy méter magas kerítéssel zárna le a magyar–szerb határ 175 kilométer hosszú szakaszát. Bejelentette, hogy Szerbia nem követi a magyar példát, nem fog falakat emelni. „Szerbia nem fog Auschwitzban élni”, fogalmazott a szerb kormányfő. Ezzel szemben Pásztor István, a VMSZ elnöke szerint Szerbia számára is könnyebbé tehető a helyzet, ha Magyarország fizikailag lezárja a magyar–szerb zöldhatárt. Néhány nap elmúltán azt veszem észre, hogy növekszik a magyarok és a szerbek közötti bizalmatlanság. Még azok a szélsőjobb honlapok is, amelyek egyébként dicsérik Orbán Viktor politikáját, most azt vetik fel, hogy elhamarkodott intézkedésről van szó, hiszen a szerb rendőrség mindent megtesz, hogy megakadályozza a menekültek beözönlését Magyarországra. Ebben tényleg van némi igazság. Ugyanis az utóbbi hónapokban gyakran utaztam Budapestre, és a Szabadka felé tartó vonaton a szokványostól sokkal erőteljesebb rendőrségi ellenőrzést észleltem. Az egyik újvidéki taxis mesélte, hogy nem mer Újvidékről Szabadkára például szómáliai utast szállítani, mert a rendőrség képes elkoぼzni az autóját.

Ezekben a napokban több ismerősöm telefonál. Mivel tudják, hogy az elmúlt időszakban nem tartózkodtam Újvidéken, arról faggatnak, hogy értesültem-e a VMSZ-ben fennálló pártszakadási lehetőségről. Félig-meddig tudok róla, válaszolom, viszont tartózkodom a pártok belső ügyeinek taglalásától. A párttagság privilégiuma ugyanakkor felelősség is, hogy megválassza elnökét és vezetését. A pártszakadás lehetősége pedig minden túlhatalommal rendelkező pártra leselkedő veszély. Egyelőre nem tudom kiismerni magam a viszályban, hiszen a különbségek nem fogalmazódtak meg programszinten, mivelhogy mindkét fél egyazon pártprogramra és stratégiára esküszik, miközben az értelmiségiek egy nagyobbacska csoportját magukhoz édesgetve, saját holdudvarát szervezi. A mozgósító erejű Facebookon toborzó párttűtők között akadnak fontos politikai funkciót betöltő személyek, volt és jelenlegi polgármesterek, képviselők, VMSZ-elnökségi tagok, akik váratlanul arra a meggyőződésre jutottak, hogy baj van a sajtószabadsággal. Pásztor kezében viszont valószínűleg erős ütőkártyát jelentenek az újonnan kinevezett tanácsadói

testületek, amelyekben több mint kétszáz értelmiségi vállalt szerepet! Az intézményvezetők, a főszerkesztők, az igazgatók, vagyis a felelős beosztásban levő értelmiségiek túlnyomó többsége nem csatlakozott a „pártütőkhöz”. Eddig egyik oldalon sem született meg átfogó, demokratikus fordulatot jelző program, egyedül a sajtószabadság kérdése merült fel, viszont jellemző, hogy elvben mindenki a sajtószabadság híve. A pártütők kritikája a cenzúra kérdésében részleges, nem vonatkozik a Magyar Nemzeti Tanács minden médiumára, csak a Magyar Szóra. Ezek szerint csak ott van cenzúra, a többi médiumban, intézményben vajon minden rendben lenne? Látom a megoszlást, látom, hogy mindkét oldal szelektíven válogat a hírekben, és arra gondolok, mi lesz a „belgákkal”, azokkal, akik nem tartoznak egyik székértáborba sem. Néhány nap múlva kezdődik a differenciálódás. Személycserék a VMSZ-ben! Az elnökség egyhangúlag támogatja Pásztor István elnököt. Ellenben felmentették tisztségéből Varga Lászlót, a párt alelnökét. Új elnökséget választottak, amelybe nem került be a hosszú funkcionáriusi múlttal rendelkező Józsa László, a VMSZ alapító tagja. No, no! Ezután csend honol a volt pártfunkcionáriusok körében, a Facebook-tiltakozók is elcsendesednek.

A temerini kereskedő jut eszembe, meg a szürke hályog. A leszakadó magyarság, melynek egyik része tömegesen hagyja el a szülőföldjét, vagy pedig mélyszegénységben senyvedve asszimilációra ítéltetik. Azokra a magyarokra gondolok, akik nem szavaztak a Magyar Nemzeti Tanácsra. Ez a közösség 74 százalékat jelent. Dúl a hatalmi harc. Nem az a fontos, hogy melyik székértábor a rokonszenvesebb, hanem az, hogy mi legyen azokkal, akik nem tartoznak egyik táborba sem. Mi legyen a többségben levő „belgákkal”?

Nézegetem a pártújságok régi, idillikus pártfotóit: csillogtak a pezsgőspoharak, a csinos lányok ropták a táncot, a vendégek elégedetten koccintgattak, a legkiválóbbak derűlátó díszbeszédeket mondtak, tehát 2005 decemberében még látszólag minden rendben volt. Alighanem ezzel kezdi majd a jövődöbeli krónikás a vajdasági magyar mementóról szóló beszámolót. Ki gondolt közben a hosszú sorokban távozó nemzedékekre? Kinek van lelkiismeret-furdalása emiatt? Ki érzi úgy, hogy lehorgasztott fővel és lesütött szemmel kell(ene) járnia az utcán? Úgy teszünk, mintha minden rendben lenne, miközben a szakadék szélén tántorgunk. Az elmúlt időben nem hagyott nyugton a gondolat, hogy az elvándorlásnak nemcsak anyagi, hanem lelki okai is vannak. Ah, nem, mi semmiért sem vagyunk felelősek, csak a munkahelyhiány játszik szerepet, a fiatalok majd visszatérnek, mondogatták az illetékesek. Am ismerőseim beszámolóit nem erről szóltak. Külföldi tartózkodásom során a kivándorlóktól sem ezt hallottam, természetesen a vajdasági magyar kivándorlóktól sem. Mindinkább meggyőződhettem arról, hogy a lelki okok mennyire fontosak, csak hogy ez senkit sem érdekelt. Ki kérdezte meg a távozókat, miért választják ezt a kalandot? Egy kiadványban olvastam, hogy a fiatal magyar doktoranduszok is szívesen maradnának, ha lenne tisztességes feltétel a maradásra. Újabb bizonyíték arra, hogy lelki okok igenis közrejátszanak. Azonban ez az érv nem releváns az illetékeseknél. Ők nem értelegnek. A hivatalos közvélemény nem vesz tudomást a lelki okokról, úgy állította be az elvándorlást, mintha a távozó fiatalok csak és kizárólag az

anyagi javakat hajhásznák. Nem hiszek ebben a teóriában. Nem könnyű döntés nekivágni a nagyvilágnak, elhagyni a szülőket, az ismerősöket, és új életet kezdeni. A kilencvenes években még bizonygattam, elmúlnak a gonosz idők, van remény; aki nem az életét menti, az maradjon. Elmúltak a gonosz idők, a remény kialudt, az élet egyre kevesebbet ér, fiatalok tömegesen veszik a vándorbotot. Anno főleg a gyerekeink indultak útnak, ma az unokáink távoznak – ez végzetes csapás lesz. Általános jelenségről van szó. A Szerbiai Doktoranduszok Egyesülete felmérést végzett, amelyből kiderült, hogy a szerbiai fiatal tudósok nyolcvan százaléka elégedetlen a lehetőségekkel, harminc százaléka pedig már eldöntötte, hogy megy. Miért? Sokan a korrupció miatt, amelynek a fő fészke a párttagság. Nem a teljesítmény a fontos, hanem a pártkönyvecske. Mások a nepotizmusra panaszkodnak, amely Szerbiában olyannyira mindennapos, hogy többé észre sem vesszük. Ha a mama vagy a papa párttag, a csemete könnyen kap munkalehetőséget, stallumot. Ha a szülők pártkedvencek, akkor a gyermek gondtalanul halad a ranglétrán. A krónikás még lejegyzí azt a két szót, amely legfrappánsabban fejezi ki korunk szellemét: protekció, korrupció; aztán feláll az íróasztal mellől, mert akarata ellenére is pont került egy történet végére.